

Handläggare

Lovisa Zillén Snowball

Miljödepartementet Natur miljöenheten,
Vattenmiljö

Havet och människan (SOU 2020:83)

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har den 2021-02-22 tagit emot ovanstående ärende för yttrande. Med anledning av detta vill SGU framföra följande.

Inledning

Miljömålsberedningens övergripande uppdrag är att utveckla strategier med etappmål, styrmedel och åtgärder inom av regeringen prioriterade områden. Med denna strategi, Havet och Människan SOU 2020:83, vill Miljömålsberedningen bidra till att relevanta delar av Generationsmålet och de berörda miljö kvalitetsmålen nås, och därmed även bidra till genomförande av mål 14 i Agenda 2030 om att bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt.

En av de viktigaste ståndpunkter som SGU har är att det förekommer felaktiga tolkningar i utredningen kring definitionen av sjömätning, marin kartering och geografisk information, samt vilka myndigheter som utför vad och hur förutsättningarna för finansieringen ser ut. Det diskuteras mer utförligt i den löpande texten men vi vill redan inledningsvis poängtera att:

- Geografisk information är all slags lägesbestämd information om landskapets naturgivna innehåll och egenskaper såsom berg, jord, vegetation, vatten, terräng- och botten topografi m.m. (Lag (2016:319) om skydd för geografisk information).
- Sjömätning är all slags registrering på ett beständigt sätt av geografisk information i ett visst vattenområde eller en viss sträcka av ett vattenområde (Lag (2016:319) om skydd för geografisk information).
- Med marin kartering menas kartläggning baserad på en mängd olika slag av geografisk information som i kombination med olika typer av miljödata beskriver den marina miljön med avseende på havsbottens beskaffenhet, så som, sediment, substrat, art- och habitat, miljögifter, naturvärden etc. och som är av speciellt värde för havsmiljöarbetet.
- Bland svenska myndigheter är det SGU som utför marin kartering enligt ovan definition, ofta i samarbete med Havs- och vattenmyndigheten och kustlänsstyrelser och med en osäker, kortsiktig, ryckig finansiering som behöver stärkas.

- Bland svenska myndigheter är det SGU, tillsammans med Sjöfartsverket och Försvarsmakten, som har generellt sjömätningstillstånd. Omfördelning av anslagsmedel från SGU till Sjöfartsverket för sjömätning är inte möjlig. Det skulle helt ta bort SGUs möjlighet att utföra marin kartering.

Nedan följer SGUs synpunkter på Miljömålsberedningens betänkande i mer detalj, indelat efter de olika kapitlen i underlaget, och med hänsyn till Miljömålsberedningens syfte med hur strategin ska kunna bidra till förstärkt åtgärdsarbete för bevarande och hållbart nyttjande av hav och marina resurser.

Kapitel 22. Havsmiljödata

I detta kapitel beskriver Miljömålsberedningen försörjningen och hanteringen av data inom havsmiljöns område. Det handlar om data från miljöövervakningen och hur den förvaras och förvaltas men också om data som inte samlas in i dag men som egentligen krävs för den marina karteringen.

SGU håller med om att den marina karteringen går alldeles för långsamt för att ge det kunskapsunderlag som behövs för att snabbt kunna vidta rätt åtgärder. Sverige är i behov av en mer sammanhållen och utvecklad marin kartering så som i te x våra grannländer Norge och Finland som har nationella karteringsprogram med finansiering och samordning.

Vidare instämmer SGU med att problemen med förvaltning av havsmiljödata, främst avsaknad av en centraliserad och sammanhållen statlig förvaltning, är en orsak till att Sverige inte når miljö kvalitetsmålet *Hav i balans samt en levande kust och skärgård*. Det finns därmed behov av en sammanhållen data- och analysmiljö för förvaltning av statlig information inom marin kartering, från grundläggande kunskapsinsamling om havsbottens beskaffenhet, egenskaper, livsmiljöer, arter och påverkansfaktorer till kartläggning av ekosystemtjänster.

22.2.2 Geografisk information inklusive djupdata

I detta kapitel beskrivs det så som om det bara är Sjöfartsverket som utför sjömätning i Sverige. Så är inte fallet. Bland svenska myndigheter är det SGU, tillsammans med Sjöfartsverket och Försvarsmakten, som har generellt sjömätningstillstånd, det vill säga ett generellt tillstånd att undersöka havsbotten enligt förordningen om skydd för geografisk information. Definitionen av sjömätning i Lag (2016:319) om skydd för geografisk information är *”registrering på ett beständigt sätt av geografisk information i ett visst vattenområde eller en viss sträcka av ett vattenområde”* och omfattar inte bara djupdata utan även backscatterdata och sonardata (mått på havsbottens hårdhet/mjukhet som beror på vilket sediment som dominerar i havsbottenytan) samt olika typer av profildata som visar havsbottens olika sedimentlager med djupet. I Sverige är det SGU som myndighet som sjömäter dessa parametrar. Utöver sjömätning samlar SGU även in en mängd miljöinformation om havsbottens substrat, sediment,

habitat, arter och miljögifter. Och det bör redan här betonas att miljövärdande myndigheter inte är i behov av enbart sjömätningar utan av miljökartläggning, d v s ”marin kartering”, någon som Sjöfartsverket inte alls utför, utan bland svenska myndigheter är det SGU som utför marin kartering. Sjömätning av djupdata som Sjöfartsverket ansvarar för har enskilt ett begränsat värde i det sammanhanget.

Under denna rubrik på s **1239** bör detta stycke läggas till: ”SGU utför sjömätning och insamling av miljödata för att det ska finnas information om havsbottenformer, bottenbeskaffenheter, substrat, livsmiljöer och tillstånd i miljön för de svenska kust- och havsområden. Informationen från dessa sjömätningar lagras i databaser på SGU och används till att framställa olika typer av kart- och kunskapsunderlag för planering och förvaltning av den marina miljön. SGU har i sin instruktion i uppdrag är att bedriva en behovsstyrd insamling av information samt förvalta och utveckla insamlad information i syfte att göra den tillgänglig och lätt att använda. SGU är därmed en karterande myndighet som inom sitt uppdrag har att samla in och tillhandahålla information om den marina miljön, vilket gör myndigheten till en naturlig utförare av stora delar av datainsamling och tillhandahållandet av geografisk information i Sverige.”

SGU stämmer in i Havs- och vattenmyndighetens uttalande att för att Sverige ska kunna uppfylla åtaganden i direktivet förutsätts att geografisk information finns och är tillgänglig.

s. 1240 Rubrik ”**Djupdata och sekretess**” bör ändras till ”**Geografisk information och sekretess**” eftersom det är en stor mängd data, och inte bara djupdata, som omfattas av sekretess enligt Lag (2016:319) om skydd för geografisk information. Definitionen på geografisk information i lagstiftningen är ”*all slags lägesbestämd information om landskapets naturgivna innehåll och egenskaper såsom berg, jord, vegetation, vatten, terräng- och bottentopografi m.m.*”. Om tyngdpunkten enbart ligger på att beskriva problematiken med sekretess kopplat till djupdata så riskerar problemet med övrig geografisk information, så som substrat, sediment och livsmiljöer inkl. habitat och arter, att reduceras och inte omhändertagas. Det vore mycket olyckligt eftersom det är denna typ av geografisk information som ligger till grund för alla, art- och habitatmodeller, naturvärdeskartläggning etc. och som är av speciellt värde för havsmiljöarbetet.

s. 1242 Meningen ”Havsmiljöfrågor har blivit ett motstridigt intresse till behovet av att från försvarssynpunkt ha ett vittgående skydd av djupinformation” bör ändras till ”Havsmiljöfrågor har blivit ett motstridigt intresse till behovet av att från försvarssynpunkt ha ett vittgående skydd av geografisk information”.

s. 1243 Meningen ”Genomförandet av havsmiljödirektivet har också ökat behovet av djupdata” bör ändras till ”Genomförandet av havsmiljödirektivet har också ökat behovet av geografisk information”.

s. 1244 Meningen ”Försvarsmaktens ståndpunkt är att djupinformationen trots ovan angivna problem alltså är skyddsvärd och skälen för det är bl.a. följande” bör ändras till ”Försvarsmaktens ståndpunkt

är att den geografiska informationen trots ovan angivna problem alltså är skyddsvärd och skälen för det är bl.a. följande.”

s. 1244 Meningen ”Ett frisläppande av all djupinformation över det svenska sjöterritoriet kan enligt Försvarsmakten få stora operativa och taktiska negativa konsekvenser” bör ändras till ”Ett frisläppande av all geografisk information över det svenska sjöterritoriet kan enligt Försvarsmakten få stora operativa och taktiska negativa konsekvenser”.

22.4.5 SGU

Efter första stycket på **s 1252** bör läggas till att ” SGUs geologiska information om havsbotten klassas som geografisk information enligt Lag (2016:319) om skydd för geografisk information eftersom den omfattar lägesbestämd information om havsbottens naturgivna innehåll och egenskaper såsom berg, jord, vegetation, vatten, terräng- och bottenpografi m.m.”

22.7 Överväganden och förslag

Det saknas nationellt datavärdskap för den typ av bottenbeskaffenhet som ligger till grund för alla, art- och habitatmodeller, naturvärdeskartläggning osv. Med bottenbeskaffenhet menas här allt från areell utbredning (till skillnad från punktdata) av miljögifter, geomorfologi, geologiska botten typer, sedimentationsförhållanden, näringsinnehåll i havsbottenarnas sediment, kemiska förhållanden i botten nära miljöer, fysisk störning på och förlust av habitat från fysisk störning i form av bottenrålning, muddring, dumpning osv. Rimligtvis borde dessa data tas fram inom och tillgängliggöras inom datavärdskap centrerat kring den analysmiljö som rekommenderas i kap 22.7.7 men oavsett hur detta realiserar hänger samtliga dessa underlag intimt samman med en högupplöst kartläggning av havsbottenarna och deras fysiska och kemiska status, där SGU är expertmyndighet.

Havs- och vattenmyndigheten borde vara den främsta kravställaren som via en bruttolista av behov från i synnerhet de nationella rapporteringarna men även andra programområden så som den marina strategins åtgärdsplaner, ställer samman en prioritering av kartlägnings- och analysbehov samt datavärdskap för produkter. Havs- och vattenmyndigheten bör utse datavärddar ibland de myndigheter som är dataproducerer inom marin kartering.

22.7.2 Ändringar i SGU:s instruktion

SGU tillstyrker förslaget att SGU ska vara nationell datavärd för miljögifter i sediment, miljögifter biota och screening av miljögifter, under förutsättning att förslaget innebär en omfördelning av medel mellan berörda myndigheter och därmed inte medför någon merkostnad för SGU.

22.7.4 Sekretessen av geografisk information och försvarets roll

SGU ställer sig positiva till att det föreslås att Havs- och vattenmyndigheten tillsammans med Sjöfartsverket, SGU och Försvarmakten skall få ett regeringsuppdrag att utföra marin kartering. Men det framgår inte hur en gemensam kartläggningsplan skall tas fram och enligt vems prioriteringar. Eftersom den övergripande frågeställningen rör miljömålen bör det vara Havs- och vattenmyndigheten som utgår från gällande behovsbild inom arbete med exempelvis de olika direktiven och söker efter synergivinster och samsyn kring kartläggningsuppdrag. Regeringsuppdraget bör därmed ledas av Havs- och vattenmyndigheten för att på så vis uppnå en strategisk samverkan för effektiv planering och genomförande av kartläggning av haven runt Sverige. Kartering ska utgå från strategiska och långsiktiga mål för marin kartering, kostnadseffektiva metoder och tydliga analyser baserade på nationella och regionala behov.

SGU ser även att en mer utvecklad och nära dialog med Försvarmakten om tänkta kartläggningsplaner skulle skapa värdefulla förhandsbesked om ev. hinder eller möjligheter för spridning av kunskap och analysresultat. Genom en sådan dialog skulle man kunna verka för att bästa möjliga kartor över bottenmiljöer som inte hotar nationens säkerhet tas fram enligt myndigheternas nationella och internationella behov.

SGU tillstyrker förslaget att regeringsuppdraget även ålägger myndigheterna att gemensamt upprätta en tydligare process för ansökningar och svar när det gäller spridningstillstånd. Det finns ett stort behov av en tydligare och effektivare process för ansökningar och svar när det gäller spridningstillstånd av sekretessbelagda data enligt lag Lag (2016:319) om skydd för geografisk information. I dag är det långa handläggningstider och Sjöfartsverkets roll som tillståndsmyndighet är oklar. SGU föreslår därför att rollen som tillståndsmyndighet (Sjöfartsverket) och handläggarmyndighet (Försvarmakten) konvergeras till en och samma myndighet (Försvarmakten) för att på så vis få en tydligare och effektivare process.

22.7.6 Ny finansieringsmodell för geografisk information

SGU föreslår att rubriken ändras till ”Ny finansieringsmodell för djupdata” eftersom det är denna typ av geografisk information som Sjöfartsverket tillhandahåller. Skriver man geografisk information så omfattar det ett mycket bredare begrepp, enligt Lag (2016:319) om skydd för geografisk information.

SGU ser dock att sekretessfrågan kring djupdata måste lösas innan ett årligt anslag om 12,6 miljoner kronor kan tillföras Sjöfartsverket. Annars riskerar likväl samtliga parter inom geodatasamverkan, inklusive forskning, utbildning och kulturverksamhet att inte få tillgång till djupdata.

SGU instämmer med länsstyrelsernas önskan om att det är väsentligt att frågan om upphovsrätt på Sjöfartsverkets djupdata ses över så att de data som tillgängliggörs får användas på samma sätt som övrig geografisk data som delas inom ramen för Geodatasamverkan. Sjöfartsverkets affärsmodell gör att man inte kan köpa data utan bara ”hyra” och på så vis riskerar att betala för samma data om och om igen. Vidare är det oklart hur kartor baserade på informationen från Sjöfartsverket omfattas av Sjöfartsverkets upphovsrätt eller ej, och de får inte tillgängliggöras utan att Sjöfartsverket har kontrollerat och skriftligen godkänt dessa för publicering (publiceringstillstånd). Upphovsrätten hindrar att gemensamma dataslag som djupdata inte kan används sömlöst mellan myndigheter som till exempel Sjöfartsverket och SGU.

SGU tillstyrker Miljömålsberedningens förslag att inledningsvis slopa avgifterna för djupdata enbart för offentliga myndigheter och forskningsändamål i nuläget, med förbehåll att först måste både sekretess och upphovsrättsfrågorna redas ut.

22.7.7 Sammanhållen marin kartering

SGU tillstyrker förslaget att en särskild utredare får i uppgift att ta fram ett organisationsförslag för en miljö för en sammanhållen marin kartering i Sverige, med reservation att Havs- och vattenmyndigheten bör vara delaktig i att utse utredare och/eller hålla i själva utredningen. SGU bedömer, utifrån tidigare erfarenheter med nationell marin kartering (NMK), som beskriv under 22.2 Marin kartering, där Havs- och vattenmyndigheten utifrån sitt ansvar för Sveriges rapportering av havets innehåll och tillstånd varit den centrala myndigheten för behovsanalys, att samma myndighet bör hålla samman de strategiska och långsiktiga målen för marin kartering i Sverige inkl. organisation. För att tillgodose behoven inom havsmiljöarbetet (t.ex. kopplat till Havsmiljödirektivet, Art- och habitatdirektivet, havsplaneringen och planering och förvaltning av skyddade områden uppdrag) behöver geografiskt område och typ av sjömätningar identifieras och prioriteras efter bristanalys utifrån den samlade existerande kunskapen (se analysmiljö 22.7.7) mot faktiska och av Havs- och vattenmyndighetens prioriterade behov. Därför föreslår SGU att Havs- och vattenmyndigheten bör vara kravställare inom ett regeringsuppdrag för marin kartering som syftar till en ackumulativ, nationell och upprepad sammanställning av habitat, arter, ekosystemtjänster och tillstånd.

s. 1298 Meningen ”Viktigt i detta arbete är tillgång till heltäckande djupdatakartor, omfattande biologisk, ekologisk och hydrografisk information samt långsiktig finansiering och tydliga ansvarsområden och samarbetsformer myndigheterna emellan” bör ändras till ”Viktigt i detta arbete är tillgång till heltäckande kartor över djup, substrat och bottenbeskaffenhet, omfattande biologisk, toxikologisk, ekologisk och hydrografisk information samt långsiktig finansiering och tydliga ansvarsområden och samarbetsformer myndigheterna emellan”. Det finns stora dataluckor som behöver täckas men det gäller inte bara djupdata.

s. 1300 SGU vill förtydliga att med sjömätning menas här all form av geografisk information som registrering på ett beständigt sätt och omfattar således inte bara djupdata utan även mätning av backscatter, sonardata samt olika typer av profildata som visar havsbottens olika sedimentlager med djupet.

24.11.2 1:11-anslaget Åtgärder för havs-och vattenmiljöåtgärder

SGU ställer sig bakom förslaget på **s 1380**, speciellt förslaget att Havs- och vattenmyndigheten och övriga statliga myndigheter som tar emot inomstatliga bidrag från anslaget, inklusive var och en av de 21 länsstyrelserna, ges dispositionsrätt till anslagsmedel på var sin anslagspost på anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö.

För SGU skulle en effektiviserad finansiering av havsmiljöarbetet innebära att mera långsiktigt och systematiskt kunna planera för och genomföra marin kartering och miljöanalys. I nuläget är SGUs finansiering av den marina verksamheten osäker, kortsiktig, ryckig och behöver stärkas.

26.5.11 Konsekvenser för SGU (s. 1457)

SGU tillstyrker Miljömålsberedningen förslag att SGU i sin instruktion ska få till uppgift att vara nationell datavärd för miljögifter i sediment, miljögifter i biota och screening av miljögifter. Förslaget innebär att 3 000 tusen kronor som annars skulle motsvara den avgift som Naturvårdsverket betalade till SGU för att utföra uppdraget ska föras över från Naturvårdsverkets anslag och tilldelas SGU. Förslaget innebär en omfördelning av medel mellan myndigheterna och medför därmed inte någon merkostnad för SGU.

SGU tillstyrker Miljömålsberedningen förslag att SGU tillsammans med Havs-och vattenmyndigheten, Sjöfartsverket och Försvarmakten får ett regeringsuppdrag att utföra marin kartering av de delar av det svenska sjöterritoriet där det enligt Försvarmakten är möjligt samt att regeringsuppdraget även ålägger myndigheterna att gemensamt upprätta en tydligare process för ansökningar och svar när det gäller

spridningstillstånd. SGU föreslår också att Havs- och vattenmyndigheten bör vara kravställare inom ett regeringsuppdrag för marin kartering.

SGU delar inte Miljömålsberedningens bedömning att det främst är Sjöfartsverket som berörs av merkostnader. Både SGU och Sjöfartsverket utför sjömätning och det är främst den bredare sjömätning som SGU utför som ligger till grund för kartering av den marina miljön. SGU erhåller inga medel för havsmiljökartläggning, så om SGU skall erhålla ett regeringsuppdrag så rymms inte det inom den ordinarie ramen, utan måste finansieras med ytterligare anslag. I SGUs budgetunderlag för 2020-2022 föreslår därför SGU att myndigheten får ett förtydligt ansvar att bedriva långsiktig sammanhållen marin kartläggning i Sverige. För att möjliggöra detta föreslås en permanent utökning av anslaget om 25 000 tkr årligen.

En annan viktig korrigerande anledning är att anslag till SGU för kartläggning inte kan omfördelas från SGU till Sjöfartsverket, något som föreslås. Anledningen till förslaget är att SGU ändå drar fördel av Sjöfartsverkets sjömätning. Detta är också en felaktig uppfattning eftersom Sjöfartsverket inte gör den typ av kartläggning som SGU eller svenskt miljöarbete behöver utan Sjöfartsverket utför bara sjömätning av djupdata. SGU utför en bred sjömätning och insamling av miljödata för att det ska finnas information om havsbottenformer, bottenbeskaffenheter, substrat, livsmiljöer och tillstånd i miljön för de svenska kust- och havsområden. Informationen från dessa sjömätningar lagras och förvaltas i databaser på SGU och används till att framställa olika typer av kart- och kunskapsunderlag för planering och förvaltning av den marina miljön. Omfördelningen av medel från SGU till Sjöfartsverket är därmed inte möjlig. Det skulle kraftigt försämra SGUs möjlighet att utföra marin kartering.

SGU tillstyrker Miljömålsberedningens förslag att SGU liksom de andra myndigheterna inom havsmiljöarbetet ska införa ett strukturerat regelförändringsarbete för att snabbare kunna lyfta genomarbetade förslag om regeländringar för beredning inom Regeringskansliet.

26.5.13 Konsekvenser för SjöV

En miljard beräknas fördelas till Sjöfartsverket för marin kartering. Förslaget bygger på en missuppfattning av utredarna om att Sjöfartsverket bedriver marin kartering och inte bara djupmätning. För att en marin kartering skall vara meningsfull måste även annan sjömätning utföras samt olika typer av miljöprover samlas in, analyseras och utifrån detta måste inte bara kartor utan även modeller över dessa företeelser tas fram i hög upplösning. Det gör inte Sjöfartsverket utan sådant arbete utförs av SGU och olika konsultfirmor, samt i begränsad omfattning av lokala myndigheter och universitet. Av denna anledning kan inte anslagsmedel kanaliseras från övriga aktörer (s. 1462) eftersom arbetet med den marina karteringen därmed helt skulle avstanna och det enda som de tusen miljonerna skulle resultera i är en förbättrad djupdatabas, som enskilt är av begränsat värde och som dessutom i dagsläget

är näst intill omöjlig att använda sig av, både av säkerhetsskäl med även av de upphovsrättsliga anspråk som Sjöfartsverket tillämpar på djupdata.

SGU avstyrker den föreslagna finansieringsmodellen av Sjöfartsverkets sjömätning av djupdata. Anslag för marin kartering kan inte omfördelas från andra myndigheter så som SGU och Havs- och vattenmyndigheten till Sjöfartsverket, något som föreslås.

För att den föreslagna strategin ska kunna bidra till förstärkt åtgärdsarbete för bevarande och hållbart nyttjande av hav och marina resurser behövs en sammanhållen marin kartering i Sverige, där Havs-och vattenmyndigheten är samordnare och kravställare och där centrala myndigheter får en säker och stärkt finansiering.

Beslut i detta ärende har fattats av Generaldirektör Anneli Wirtén

I den slutliga handläggningen av ärendet har även Statsgeolog Oscar Törnqvist deltagit. Tf Avdelningschef Lovisa Zillén Snowball har varit föredragande.

Anneli Wirtén

Lovisa Zillén Snowball